

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

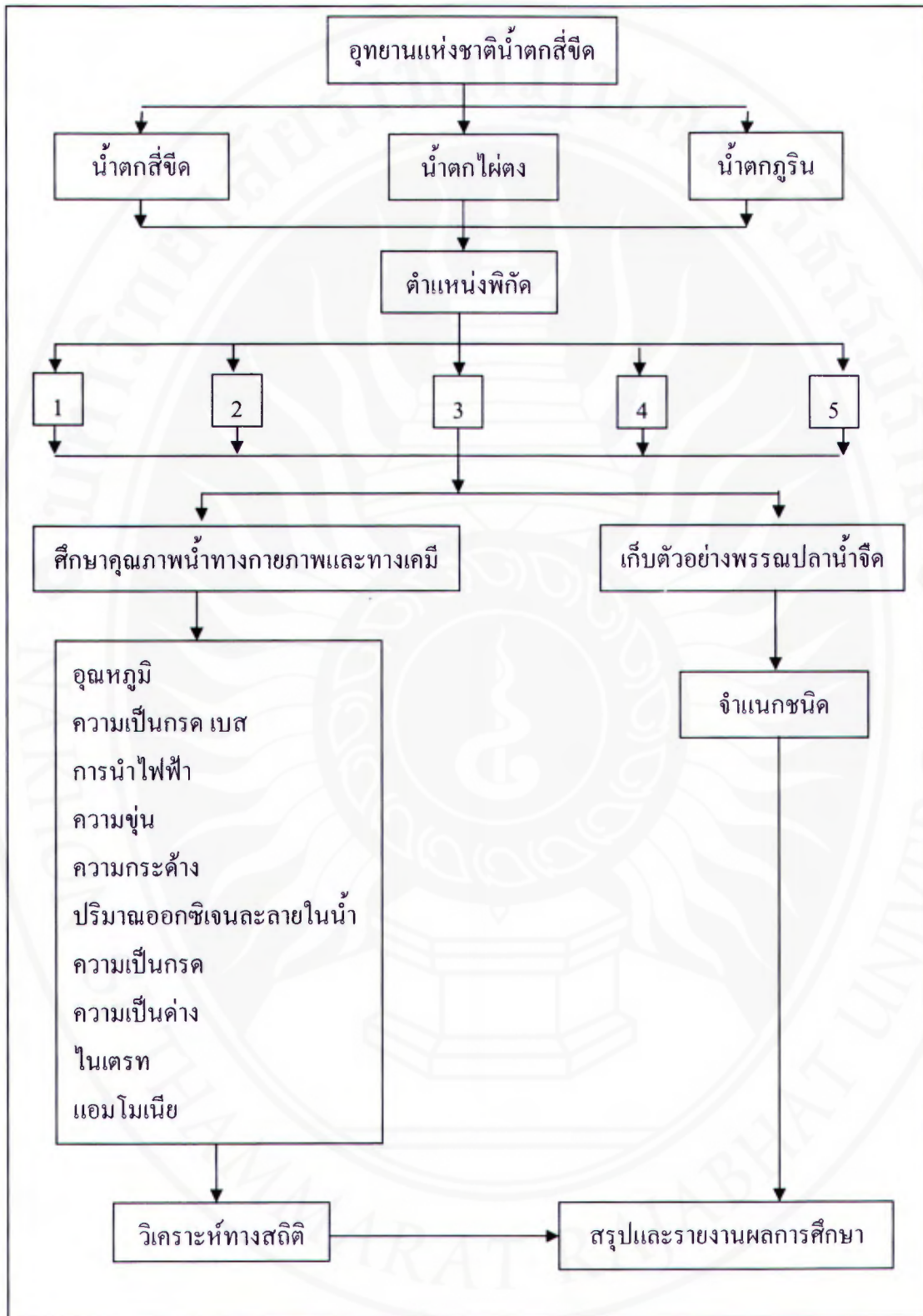
การศึกษาคุณภาพน้ำและชนิดปลาน้ำจืดบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาคุณภาพน้ำและชนิดปลาน้ำจืดที่พบบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

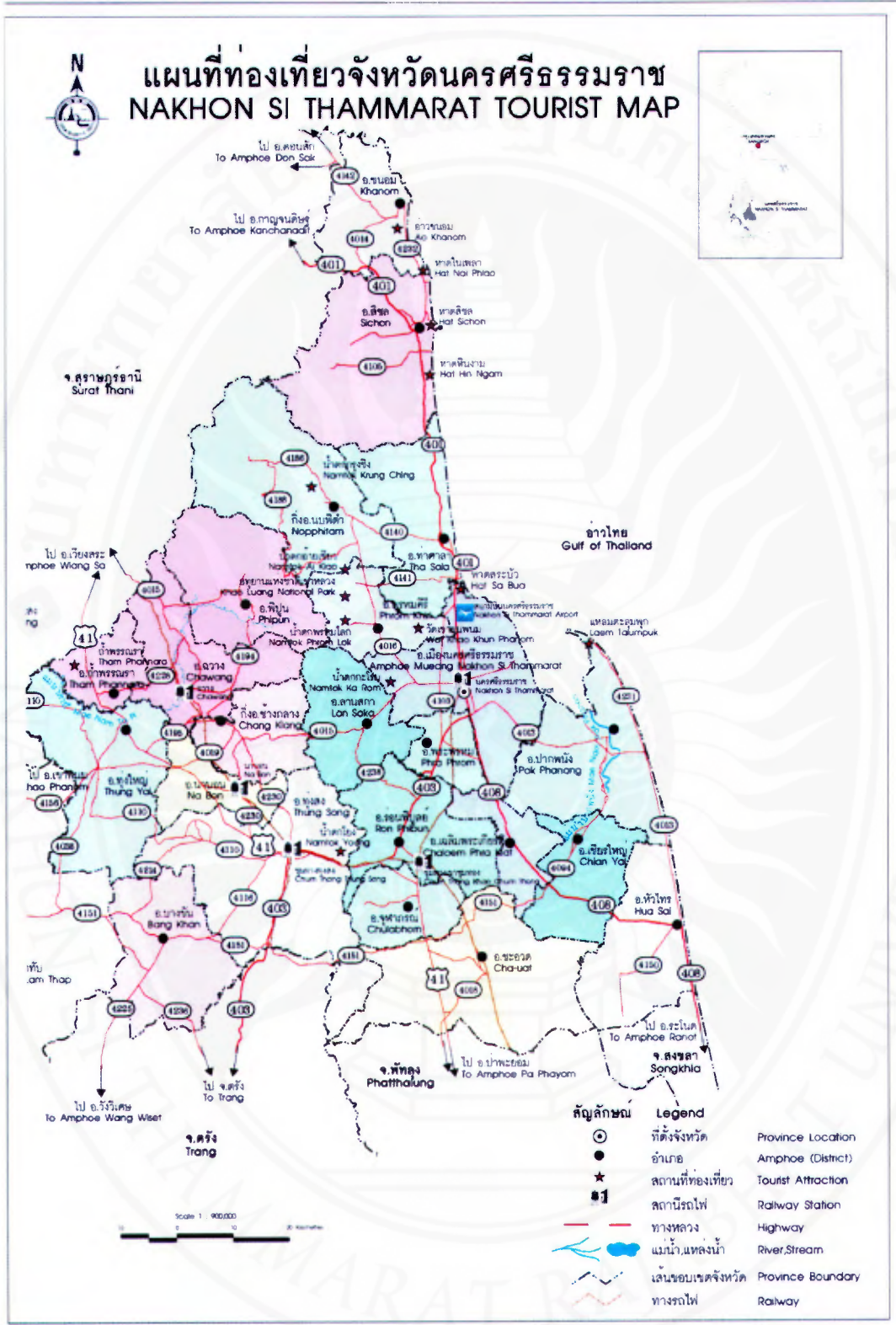
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษารั้งนี้ เป็นตัวอย่างน้ำและชนิดพรรณปลาน้ำจืดในอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทำการสำรวจเก็บตัวอย่าง จำนวน 3 สถานี คือ น้ำตกสี่ขีด น้ำตกไผ่ตง และน้ำตกภูริน ระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2553 แบ่งเป็น 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน (กุมภาพันธ์ – เมษายน) และ ฤดูฝน (กันยายน – พฤศจิกายน)

การวางแผนดำเนินการ

การวางแผนดำเนินการมีขั้นตอนดังแสดงในภาพที่ 4 มีรายละเอียดดังนี้ ศึกษาแผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราชดังแสดงในภาพที่ 5 และเส้นทางไปอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดจังหวัดนครศรีธรรมราช และกำหนดสถานีเก็บตัวอย่าง จำนวน 3 สถานี คือ สถานีที่ 1 น้ำตกสี่ขีด หมู่ 2 ตำบลสี่ขีด อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังแสดงในภาพที่ 6 สถานีที่ 2 น้ำตกไผ่ตง หมู่ 3 ตำบลเขาน้อย อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังแสดงในภาพที่ 7 สถานีที่ 3 น้ำตกภูริน หมู่ 5 ตำบลคลองสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังแสดงในภาพที่ 8 วัดตำแหน่งพิกัดโดยใช้เครื่องมือจับพิกัด (Global Positioning system GPS) ยี่ห้อ Garmin รุ่น 60CS ของแต่ละสถานีๆ ละ 5 จุด เก็บตัวตัวอย่างน้ำแต่ละจุด จำนวน 3 ซ้ำ นำไปวิเคราะห์คุณภาพน้ำห้องปฏิบัติการทางเคมี ศูนย์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และเก็บตัวอย่างพรรณปลาน้ำจืดเพื่อจำแนกชนิดพรรณปลา

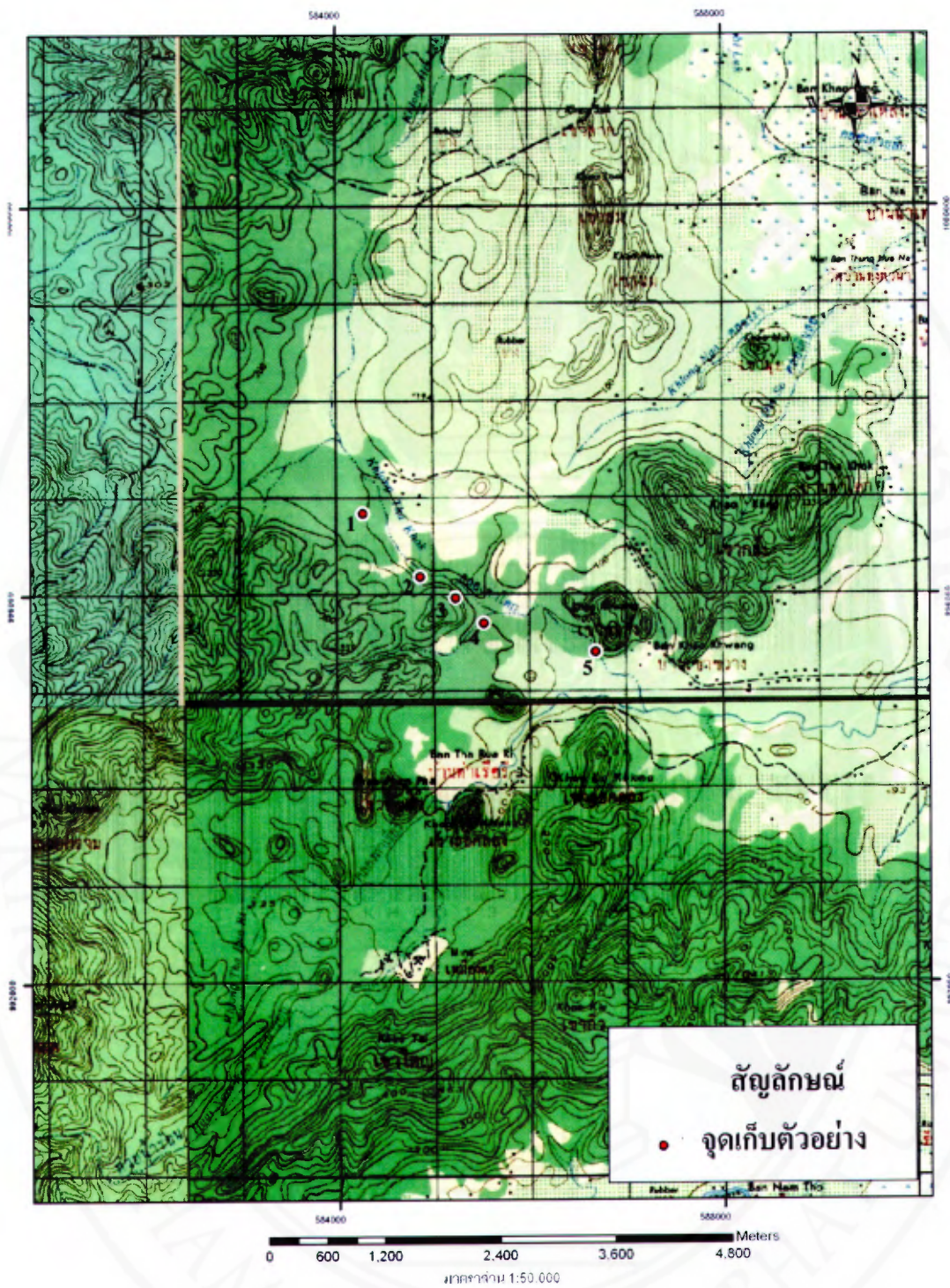

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินการ

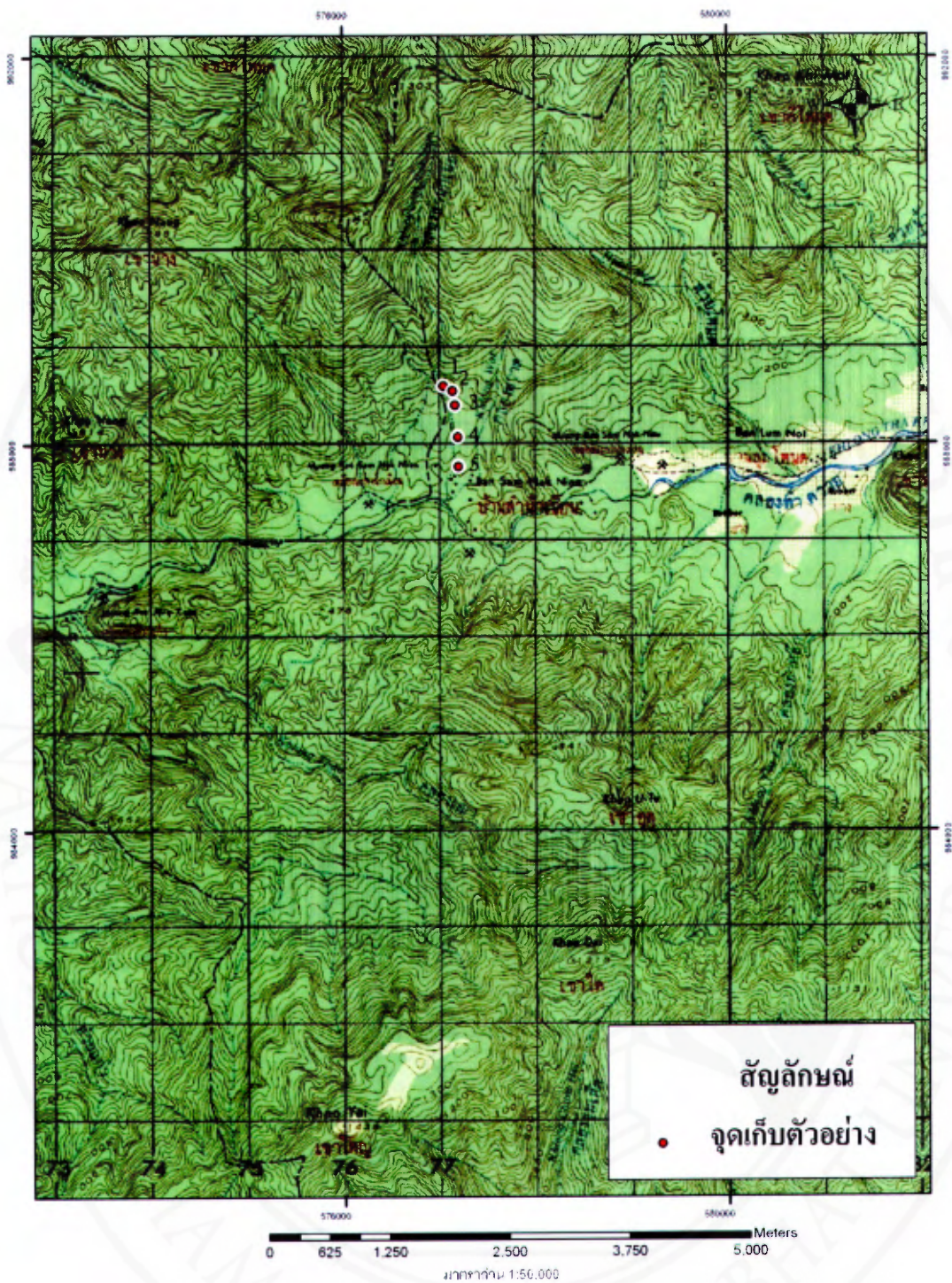
ภาพที่ 5 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา : (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2550)

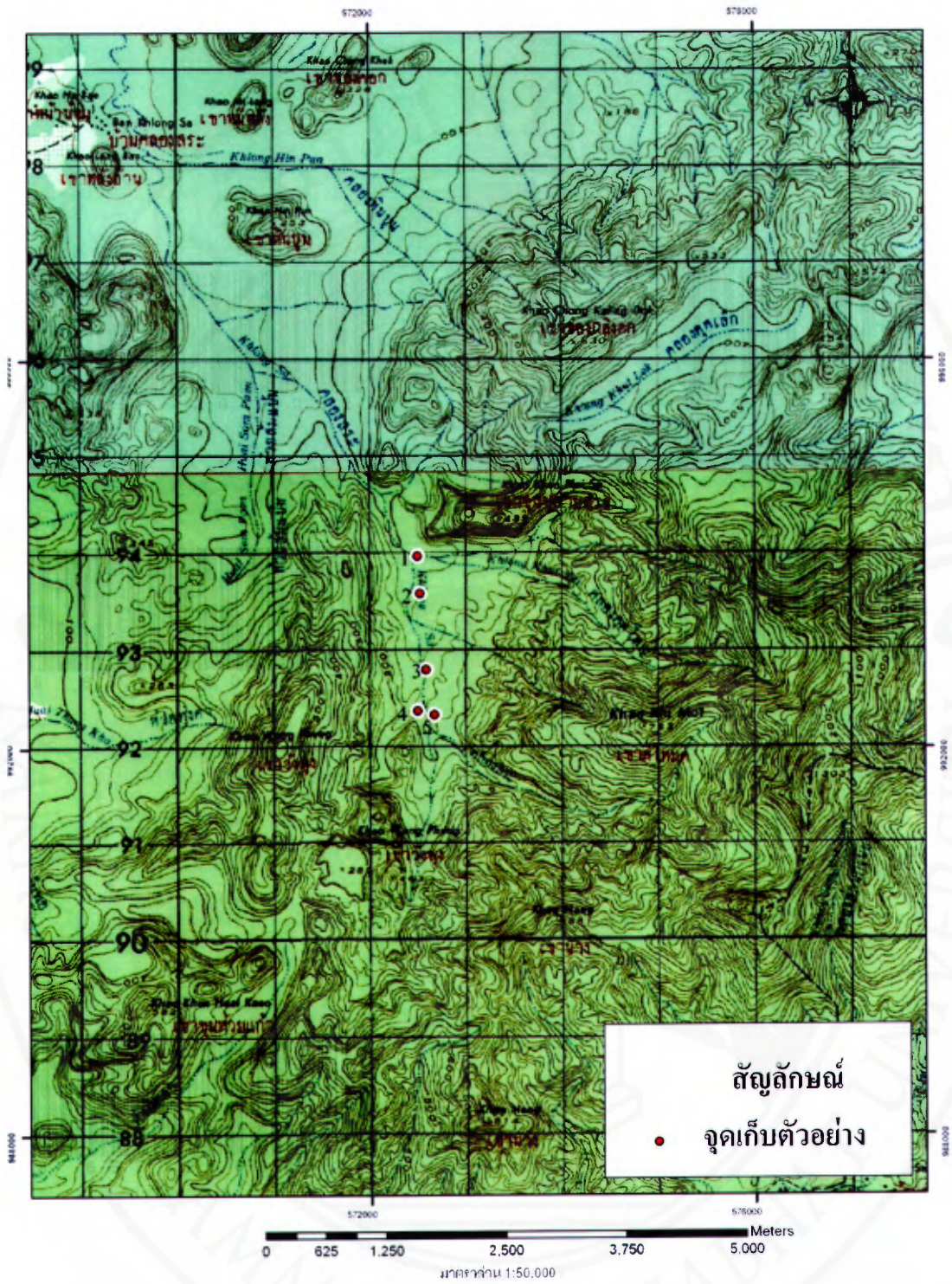
ภาพที่ 6 แผนที่เก็บตัวอย่างสถานีน้ำตกสี่ขีด

ภาพที่ 7 แผนที่เก็บตัวอย่างสถานีน้ำตกไผ่ตง

ภาพที่ 8 แผนที่เก็บตัวอย่างสถานีน้ำตกภูริน

ศึกษาคุณภาพน้ำและชนิดของปลาน้ำจืดบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด

ศึกษาคุณภาพน้ำและชนิดของปลาน้ำจืดบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด ทำการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 - พฤศจิกายน 2553 โดยแบ่งเป็น 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน (กุมภาพันธ์ - เมษายน) และ ฤดูฝน (กันยายน - พฤศจิกายน)

ศึกษาคุณภาพน้ำบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด

ศึกษาคุณภาพน้ำโดยทำการเก็บตัวอย่างน้ำบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด จังหวัด นครศรีธรรมราช ทั้ง 3 สถานี คือ น้ำตกสี่ขีด น้ำตกไผ่ตง และน้ำตกภูริน (ภาพที่ 3) เวลา 09.00 น. เก็บตัวอย่างน้ำ สถานีละ 5 จุด 3 ซ้ำ โดยการสุ่ม และทำการเก็บตัวอย่างน้ำใน 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน (กุมภาพันธ์ - เมษายน) และฤดูฝน (เดือนกันยายน - พฤศจิกายน) แล้วนำตัวอย่างน้ำมาวิเคราะห์ คุณภาพน้ำทางกายภาพและทางเคมี โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

เครื่องมือวิเคราะห์คุณภาพน้ำทางกายภาพ

1. เทอร์โมมิเตอร์
2. เครื่องมือวัดความเป็นกรด-ด่าง (pH – meter) ยี่ห้อ Orion Model
3. เครื่องมือวัด การนำไฟฟ้า ยี่ห้อ WTW รุ่น LF 3000
4. เครื่องมือวัดความขุ่น ยี่ห้อ HACH รุ่น 2100 N

สารเคมี

1. สารละลายบัฟเฟอร์มาตรฐานพีเอช 4, 7 และ 10
2. กรดไฮโดรคลอริก (HCl)
3. แมงกานีสซัลเฟตโมโนไฮเดรต ($MnSO_4 \cdot H_2O$)
4. โซเดียมไอโอไดด์ (NaI)
5. น้ำแป้ง (soluble starch)
6. ซัลฟานิลาไมด์ (sulfanilamide)
7. โซเดียมไทโอซัลเฟต (standard sodium thiosulfate)
8. โซเดียมไฮดรอกไซด์ (NaOH)
9. โพแทสเซียมไดโครเมต ($K_2 Cr_2 O_7$)
10. โพแทสเซียมไอโอไดด์ (KI)
11. กรดซัลฟูริก (H_2SO_4)
12. ฟีนอล์ฟทาลีน
13. โซเดียมคาร์บอเนต (Na_2CO_3)
14. แอมโมเนียมคลอไรด์ (NH_4Cl)

15. แอม โมเนีย ไฮดรอกไซด์ (NH_4OH)
16. alkali-iodide-azide
17. เมอร์คิวรีคลอไรด์ (HgCl_2)
18. กรดไนตริก (HNO_3)
19. แคลเมียม
20. erichrome black T indicator
21. สารละลาย methyl orange indicator
23. สารละลายเนฟทิลเอทีลิน ไดเอมีน ไดไฮโดรคลอไรด์ (N-(1-naphthyl)-ethylenediamine dihydrochloride solution)

วิธีดำเนินการวิเคราะห์คุณภาพน้ำทางกายภาพและทางเคมี

อุณหภูมิ โดยใช้เทอร์โมมิเตอร์ จุ่มลงไปในพื้นที่ระดับความลึกประมาณ 20 เซนติเมตร อ่านค่าและบันทึกผล

ความเป็นกรด-ด่าง (pH) โดยใช้ pH meter มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ทดสอบระบบการทำงานของเครื่องวัดความเป็นกรด-เบสด้วยสารละลายบัฟเฟอร์มาตรฐาน พีเอช 4.0 และ 7.0 วัดความเป็นกรด-ด่างตัวอย่างน้ำที่อุณหภูมิห้อง อ่านค่าและบันทึกผล

การนำไฟฟ้า โดยใช้เครื่องมือวัดการนำไฟฟ้า มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ทดสอบระบบการทำงานของเครื่องมือวัดการนำไฟฟ้า ด้วยสารละลายมาตรฐาน โพแทสเซียมคลอไรด์ความเข้มข้น 0.01 โมลต่อลิตร ที่มีค่าการนำไฟฟ้า 1,413 ไมโครซีเมนต์ต่อเซนติเมตร ที่อุณหภูมิ 25 ± 1 องศาเซลเซียส วัดการนำไฟฟ้าตัวอย่างน้ำ อ่านค่าและบันทึกผล

ความขุ่น โดยใช้เครื่องมือวัดความขุ่น มีขั้นตอนดังนี้ ทดสอบระบบการทำงานของเครื่องมือวัดความขุ่น ด้วยสารละลายมาตรฐานความขุ่น 0.61, 10, 100 และ 1,000 NTU รินตัวอย่างน้ำจำนวน 30 มิลลิลิตร ใส่หลอดวัดตัวอย่าง (sample cell) ปิดฝาหลอด วัดความขุ่นตัวอย่างน้ำ อ่านค่าและบันทึกผล

ความกระด้างของน้ำ โดยวิธีการไตเตรท (Titration) ซึ่งทำการไตเตรทโดยการตวงตัวอย่างน้ำปริมาตร 100 มิลลิลิตร ใส่ในขวดรูปชมพู่ขนาด 250 มิลลิลิตร เติมสารละลายบัฟเฟอร์ 2 มิลลิลิตร เขย่าให้เข้ากัน หยดสารละลายอินดิเคเตอร์ 2-3 หยด เขย่าให้เข้ากัน แล้วนำไปไตเตรทด้วยสารละลายมาตรฐาน EDTA ถึงจุดยุติ โดยสารละลายเปลี่ยนสีจากสีม่วงแดงเป็นน้ำเงิน บันทึกผลและคำนวณหาความกระด้างของน้ำ จากสูตร

$$\text{ความกระด้างของน้ำ} = \frac{A \times B \times 1000}{V} \quad (\text{mg/l as CaCO}_3)$$

เมื่อ A = มิลลิกรัมของ CaCO_3 ที่ทำปฏิกิริยาพอดีกับ EDTA 1 มิลลิลิตร

B = ปริมาตร EDTA ที่ใช้ไตเตรท (มิลลิลิตร)

V = ปริมาตรตัวอย่างที่ใช้ (มิลลิลิตร)

ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ โดยใช้วิธีของวิงก์เลอร์ (Azide modification Winkler method) โดยนำตัวอย่างน้ำใส่ในขวดบีโอดีเต็ม MnSO_4 ปริมาตร 1 มิลลิลิตร ลงในขวดบีโอดีแล้วเติม alkali-iodide-azide 1 มิลลิลิตร ลงในขวดบีโอดี โดยค่อยๆ สอดปิเปตลงไปใต้ผิวน้ำ ปิดจุกแก้วแล้วเขย่ากลับไปกลับมาประมาณ 20 ครั้ง เมื่อเกิดตะกอนเบา เขย่าจนตะกอนเบาขึ้นเกิดขึ้นประมาณ 2/3 ของปริมาตรขวด แล้วปล่อยให้ตะกอนเบาขึ้นตกตะกอน หลังจากนั้นเติมกรดซัลฟูริกเข้มข้น 2 มิลลิลิตร แล้วปิดจุกเขย่าเบาๆ จนกระทั่งตะกอนเบาหายไปในตัวอย่างน้ำที่จะวิเคราะห์จากขวดบีโอดี ออกมาปริมาตร 201 มิลลิลิตร ใส่ลงในขวดรูปชมพู่ขนาด 500 มิลลิลิตรนำไปไตเตรทด้วย สารละลายมาตรฐานโซเดียมไธโอซัลเฟตจนเป็นสีเหลืองอ่อน เติมสารละลายน้ำแข็ง 1 มิลลิลิตร ซึ่งจะเกิดการเปลี่ยนสีไปเป็นสีน้ำเงิน แล้วไตเตรทต่อจนกระทั่งสีน้ำเงินหายไป จดบันทึกปริมาณของสารละลายมาตรฐานโซเดียมไธโอซัลเฟตที่ใช้ในการไตเตรทจนถึงจุดยุติบันทึกผล ซึ่งปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำในน้ำจะมีค่าเท่ากับปริมาณของสารละลายมาตรฐานโซเดียมไธโอซัลเฟต มีหน่วยเป็นมิลลิกรัมต่อลิตร

ความเป็นกรด โดยใช้วิธีการไตเตรท (Titration) ซึ่งทำการไตเตรทโดยการตวงตัวอย่างน้ำมา 100 มิลลิลิตร หยดสารละลายเมทิลออเรนจ์อินดิเคเตอร์ 4-8 หยด แล้วนำไปไตเตรทด้วยสารละลายมาตรฐานโซเดียมไฮดรอกไซด์ จุดยุติสีเหลือง หลังจากนั้น ตวงตัวอย่างน้ำ 100 มิลลิลิตร หยดสารละลายฟีนอล์ฟทาลีนอินดิเคเตอร์ 2-4 หยด หลังจากนั้นจึงนำไปไตเตรทด้วยสารละลายมาตรฐานโซเดียมไฮดรอกไซด์ จนถึงจุดยุติสีชมพูอ่อน แล้วนำไปคำนวณค่า จากสูตร

$$\text{ความเป็นกรดเมทิลออเรนจ์} = \frac{A \times N \times 50 \times 1000}{V} \quad (\text{mg/l as CaCO}_3)$$

$$\text{ความเป็นกรดรวม} = \frac{B \times N \times 50 \times 1000}{V} \quad (\text{mg/l as CaCO}_3)$$

เมื่อ A = ปริมาตร NaOH ที่ใช้ไตเตรทถึงจุดสิ้นสุดปฏิกิริยาเมทิลออเรนจ์ (มิลลิลิตร)

B = ปริมาตร NaOH ที่ใช้ไตเตรทถึงจุดสิ้นสุดปฏิกิริยาฟีนอล์ฟทาลีน (มิลลิลิตร)

V = ปริมาตรตัวอย่างที่ใช้ (มิลลิลิตร)

N = ปริมาตร Normality ของ NaOH

ความเป็นด่าง โดยใช้วิธีการไตเตรท (Titration) ซึ่งทำการไตเตรทโดยทำการตวงตัวอย่างน้ำ 100 มิลลิลิตร หยดสารละลายฟีนอล์ฟทาลีน 2-4 หยด แล้วนำไปไตเตรทด้วยสารละลายมาตรฐานซัลฟูริก จนถึงจุดยุติใสไม่มีสี หลังจากนั้นหยดสารละลายเมทธิลออเรนจ์ 4-8 หยด นำไปไตเตรทด้วยสารละลายมาตรฐานซัลฟูริก จนถึงจุดยุติสีส้ม จดบันทึกแล้วนำไปคำนวณค่า จากสูตร

$$\text{ความเป็นด่างฟีนอล์ฟทาลีน} = \frac{A \times N \times 50 \times 1000}{V} \quad (\text{mg/l as CaCO}_3)$$

$$\text{ความเป็นด่างรวม} = \frac{B \times N \times 50 \times 1000}{V} \quad (\text{mg/l as CaCO}_3)$$

เมื่อ A = ปริมาตร H_2SO_4 ที่ใช้ไตเตรทถึงจุดสิ้นสุดปฏิกิริยาฟีนอล์ฟทาลีน (มิลลิลิตร)

B = ปริมาตร H_2SO_4 ที่ใช้ไตเตรทถึงจุดสิ้นสุดปฏิกิริยาเมทธิลออเรนจ์ (มิลลิลิตร)

V = ปริมาตรตัวอย่างที่ใช้ (มิลลิลิตร)

N = ปริมาตร Normality ของ H_2SO_4

ไนเตรท โดยใช้วิธีรีดิวซ์ไนเตรทด้วยแคดเมียม (cadmium reduction method) โดยตวงน้ำตัวอย่าง 90 มิลลิลิตร ใส่ขวดรูปชมพู่ขนาด 125 มิลลิลิตร แล้วเติมแอมโมเนียมคลอไรด์เข้มข้น 2 มิลลิลิตร ผสมให้เข้ากัน เทลงในคอลัมน์ที่เคลือบแคดเมียมด้วยปรอท ปล่อยให้ไหลในอัตรา 5-8 มิลลิลิตรต่อนาที ใช้กระบอกตวงขนาด 50 มิลลิลิตรรองรับน้ำตัวอย่างที่ผ่านคอลัมน์ออกมาถึงน้ำตัวอย่าง 25 – 30 มิลลิลิตรแรกที่ผ่านคอลัมน์ เก็บน้ำตัวอย่างที่ผ่านคอลัมน์ 50 มิลลิลิตรไปวิเคราะห์ หลังจากผ่านคอลัมน์ 15 นาที นำตัวอย่างน้ำที่ผ่านคอลัมน์ 50 มิลลิลิตร เติมสารซัลฟานิลาไมด์ (Sulfaniilamide) 1 มิลลิลิตร ผสมแล้วทิ้งไว้ประมาณ 2-8 นาที แล้วจึงเติมสารละลายเนฟทิลเอทีลิน ไดเอมีนไดไฮโดรคลอไรด์ (N-(1-naphthyl)-ethylenediamine dihydrochloride solution) จำนวน 1 มิลลิลิตร ผสมทิ้งไว้ 1 ชั่วโมง วัดค่าดูดกลืนแสงด้วยเครื่องอะตอมมิกแอบซอร์พชันสเปกโตรมิเตอร์ ที่ความยาวคลื่น 543 นาโนเมตร แล้วนำค่าที่ได้ไปทำกราฟมาตรฐาน และไปคำนวณหาปริมาณไนเตรท จากสูตร

$$\text{ปริมาณไนเตรท (มิลลิกรัมต่อลิตร)} = \frac{A \times B}{C}$$

เมื่อ A = ความเข้มข้นของสารละลายที่กราฟอ่านได้ (มิลลิกรัมต่อลิตร)

B = ปริมาตรของสารละลายตัวอย่าง (มิลลิลิตร)

C = ปริมาตรของตัวอย่างน้ำ (มิลลิลิตร)

แอมโมเนีย ใช้วิธี อินโดฟีนอลบลู (Indophenol blue method) โดยตวงตัวอย่างน้ำ 100 มิลลิลิตร ใส่ขวดรูปชมพู่ที่มีฝาปิด เติมแมกนีเซียมซัลเฟต 1 มิลลิลิตร เติมฟีนอล (phenol reagent) 1.5 มิลลิลิตร และสารละลายไฮโปคลอไรต์ (hypochlorite reagent) 1.5 มิลลิลิตร แล้วผสมให้เข้ากัน ปิดฝาทิ้งไว้ประมาณ 6 ชั่วโมง แล้วนำเฉพาะส่วนที่เป็นของเหลวใสด้านบน ไปวัดค่าดูดกลืนแสงด้วยเครื่องวัดอะตอมมิคแอบซอร์พชันสเปกโตรมิเตอร์ ที่ความยาวคลื่น 630 นาโนเมตร นำค่าที่ได้ไปทำกราฟมาตรฐาน และคำนวณหาปริมาณแอมโมเนีย จากสูตร

$$\text{ปริมาณแอมโมเนีย (มิลลิกรัมต่อลิตร)} = \frac{A \times B}{C}$$

เมื่อ A = ความเข้มข้นของสารละลายที่กราฟอ่านได้ (มิลลิกรัมต่อลิตร)

B = ปริมาตรของสารละลายตัวอย่าง (มิลลิลิตร)

C = ปริมาตรของตัวอย่างน้ำ (มิลลิลิตร)

เก็บตัวอย่างพรรณป่าน้ำจืด

เก็บตัวอย่างพรรณป่าน้ำจืดบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด จังหวัดนครศรีธรรมราช 3 สถานี คือ สถานีน้ำตกสี่ขีด สถานีน้ำตกไผ่ตง และสถานีน้ำตกภูริน มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

เครื่องมือ

1. เครื่องมือประมงพื้นบ้าน เช่น สวิง อวน และไซ
2. กะละมัง ถังพลาสติก
3. ตู้อบลู
4. ไม้บรรทัด
5. กล้องโฟม
6. เครื่องชั่ง
7. กล้องถ่ายรูป
8. ขวดเก็บตัวอย่าง
9. แผ่นพลาสติก
10. สมุดบันทึก
11. อุปกรณ์เครื่องเขียน

สารเคมี

สารละลายฟอร์มาลินเข้มข้นร้อยละ 10

วิธีดำเนินการ

เก็บตัวอย่างพรรณปลาน้ำจืดบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด จังหวัดนครศรีธรรมราช 3 สถานี คือ น้ำตกสี่ขีด น้ำตกไผ่ตง และน้ำตกภูริน โดยเก็บตัวอย่างพรรณปลาน้ำจืดในแต่ละสถานี นำตัวอย่างปลาที่ได้ไปชั่งน้ำหนักและวัดความยาว ถ่ายภาพปลา จดบันทึกข้อมูล จำแนกชนิด ปล่อยกขึ้นสู่แหล่งน้ำ ส่วนตัวอย่างปลาชนิดใดที่ยังไม่สามารถจำแนกชนิดได้ในขณะนั้น เก็บตัวอย่างปลาในขวดเก็บตัวอย่าง ที่บรรจุสารละลายฟอร์มาลิน 10 เปอร์เซ็นต์ นำมาตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญต่อไป การจำแนกทางอนุกรมวิธานได้รับการแนะนำและยืนยันจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวุฒิ เลิศสุทธิชวาล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุริยะ จันทรแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. คุณภาพน้ำวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการทางเคมี ศูนย์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นำค่าคุณภาพน้ำที่ได้จากการวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS version 11.5 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคุณภาพน้ำระหว่างฤดูร้อนและฤดูฝนของแต่ละสถานี โดยใช้ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance, ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคุณภาพน้ำระหว่างสถานีน้ำตกสี่ขีด สถานีน้ำตกไผ่ตง และสถานีน้ำตกภูริน ในฤดูร้อนและฤดูฝน
2. จำแนกสกุลและชนิดของปลา เป็นชื่อวิทยาศาสตร์และชื่อท้องถิ่นภาษาไทยโดยใช้หนังสือของ Smith, Robert (1989) Kottelat and Whitten (1993), Sherstha (1994), Kottelat (1990, 2001), Rainboth (1996), ชวลิต วิทยานนท์ (2544) และคนอื่นๆ จดบันทึกข้อมูล